

[Електронний ресурс] // РІА Новини - Україна. 03.07.2013. - Режим доступу: http://rian.com.ua/world_news/20130703/337886433.html. 11. Госсекретарь США призвал власти Египта не продлевать режим ЧП в стране [Електронний ресурс] // РІА Новини. - Режим доступу: http://ria.ru/arab_eg/20131103/974541510.html#13849652233974&message=resize&relto=login&action=removeClass&value=registration. 12. Египет временно возглавил глава Высшего конституционного суда [Електронний ресурс] // LB.ua - Режим доступу: http://world.lb.ua/news/2013/07/03/210490_egipet_vremenno_vozglavil_glava.html. 13. За назначение президентом Египта ас-Сиси собрано четыре млн подписей [Електронний ресурс] // РІА Новини. - Режим доступу: http://ria.ru/arab_riot/20131010/969146111.html#13851384276073&message=resize&relto=registration&action=addClass&value=registration. 14. Военные Египта просят ас-Сиси баллотироваться в президенты [Електронний ресурс] // Armswars. - Режим доступу: <http://armsofwar.ru/novosti/2230-voennye-egipta-prosyat-as-sisi-ballotirovatsya-v-prezidenty.html>. 15. Der Spiegel: «Генерал ас-Сиси становится фараоном» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://arabpress.net.ua/node/2115>.

УДК 321.7: 338.2(6)

Княздвірська К.О.

ДЕМОКРАТІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ: ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ В КРАЇНАХ СУБСАХАРСЬКОЇ АФРИКИ

У статті розкриваються питання взаємозв'язку процесів демократизації та економічної модернізації у Субсахарській Африці. З'ясовується, чи сприяє становлення демократичних режимів покращенню життя африканців, чи, навпаки, завжди цьому.

Ключові слова: демократія, економічна модернізація, Субсахарська Африка.

В статье рассматриваются вопросы взаимосвязи процессов демократизации и экономической модернизации в Субсахарской Африке. Выясняется, способствует ли становление демократических режимов улучшению жизни африканцев, или, наоборот, мешает этому.

Ключевые слова: демократия, экономическая модернизация, Субсахарская Африка.

This article is devoted to the questions of interconnection between democratization and economic modernization in Sub-Saharan Africa. Does the establishment of democratic regimes improve the lives of Africans and vice versa?

Key words: democracy, economic modernization, Sub-Saharan Africa.

Поширення глобальної хвилі демократизації світом супроводжується суспільною та економічною модернізацією. На думку багатьох учених, існування демократії у тій чи іншій країні можливе лише за стабільного економічного розвитку та відносно високого рівня доходів населення. Підтвердженням цього висновку є розвинуті країни Заходу, що користуються всіма благами демократії. У той час, як у країнах Африки, для яких характерні невисокі економічні показники, переважають недемократичні форми правління. Постає питання: чи може економічна модернізація впливати на транзитивні суспільства, де стоїть питання про становлення

демократичних інститутів, чи демократичні перетворення є необхідною умовою покращення життя?

Взаємозв'язок демократії та економіки досліджували М. Ліпсет, С. Хантінгтон, Л. Пшерворскі, Ф. Лімонжі. Вони обстоювали необхідність вивчення демократичних і модернізаційних процесів у взаємодії. Екстраполюючи результати їхніх наукових студій на Африканський континент, інші дослідники – П. Елтрінгем, Ф. Райке, К. Велзер, Р. Інґелґарт – виявили неоднозначність такого підходу для країн, що розвиваються. З доробку вітчизняних та російських науковців слід особливо відзначити праці В.К. Гури, Н. Косухіна, О.М. Васильєвої, Н.І. Висоцької, Ю.В. Потьомкіна та інших.

Основною метою статті є аналіз шляхів взаємодії становлення демократії та економічної модернізації у країнах Субсахарської Африки (далі Африка).

Із самого початку теоретики модернізації стикнулися з питанням, що є первинним: демократія чи розвиток. На думку М. Ліпсета, розвиток та економічне зростання призводять до соціальних змін, що ведуть до створення інститутів, які підкріплюють становлення та закріплення демократії в державі. Він наголошує, що для виникнення та належного функціонування політичних інститутів, пов'язаних з демократією, необхідно мати сталий економічний розвиток, який включав би високий рівень індустріалізації, економічне багатство, егалітарну систему цінностей, капіталістичну економіку, широке поширення грамотності та урбанізацію [1, р. 45].

Свою чергою, С. Гантінгтон пише, що справді економічний розвиток веде до соціальних змін, але без існування відповідних політичних інститутів перехідні суспільства можуть загрузнути в хаосі та насильстві. До цих інститутів він відносить класичні демократичні явища західного зразку: чіткий поділ влади, ідею «комерційної республіки», де контракти та права пов'язують громадян між собою та державою [2, р. 11].

Л. Пшерворскі і Ф. Лімонжі вважають, що існують дві різні форми взаємозв'язку між демократією й економічним розвитком: або демократії виникають мірою економічного розвитку країни, або встановлюються незалежно від економічного розвитку. Вони розрізняють екзогенні та ендегенні демократії, вважаючи, що поява демократії не є побічним продуктом економічного розвитку, що зміна політичних режимів не пов'язана зі зростанням показників доходу на душу населення. Демократія може бути або успадкованою, або такою, яка виникає внаслідок дії зовнішніх чинників і є екзогенною, тобто, у разі війни, економічної кризи, конфліктів, переворотів або смерті диктатора. Ендегенні фактори охоплюють гіпотезу модернізації. Хоча вчені констатують неоднозначний зв'язок між демократією й економічним розвитком, однак, не заперечують того факту, що демократія має більше шансів вижити у заможніших країнах, ніж у бідних [3, р. 157].

Підтвердженням цим постулатом може служити Африка, яка все ще перебуває на транзитивній стадії і у справі становлення демократичних інститутів, і в економічній модернізації.

Теза М. Ліпсета щодо наявності економічної бази для запровадження демократії на терени Африканського континенту знаходить часткове підтвердження. За даними «The World Factbook», Ботсвана мала у 2012 р. прибуток на душу населення 17 100 дол., і підставою вважалася стабільною демократією, тоді, як Гамбія з доходом на душу населення 1 900 дол. (2012 р.) є диктатурою. Прихильники теорії модернізації не знайшли б нічого дивного у цих цифрах, що зайвий раз підтверджують її основні постулати. А проте, як тоді пояснити той факт, що в Беніні, де існує демократія, дохід на душу населення станом на 2012 р. складає 1 700 дол., тобто дорівнював аналогічному показнику Гамбії, де процвітає диктатура. У той же час в Свaziленді, де тривалий час існує диктаторський режим короля Мсваті III, показник доходу складає 5 900 дол.

Л. Пшерворскі та Ф. Лімонжі, звертаючись до дослідження зв'язку між економічним розвитком і демократією, виявили, що диктатура стає менш стабільною мірою зростання доходів на душу населення понад 1000 дол., що створює підґрунтя для переходу до демократії. Тільки-но рівень доходів піднімається вище, і показник коливається у межах 5000-6000 дол., чаша терезів схиляється на користь диктаторської консолідації, а не демократизації, крім випадків, коли демократію не було встановлено раніше. Якщо країна, провівши демократичні реформи, досягла показника 6 000 дол. на душу населення, з впевненістю можна сказати, що вона залишиться демократичною майже на 100% [3, р. 160].

Іншим фактором впливу демократії на економічну модернізацію Африканського континенту є її зовнішній характер. Демократія нав'язується Африці ззовні країнами Заходу і міжнародними фінансовими установами, тому вона часто супроводжується не лише вимогами становлення демократичної форми правління, а й запровадженням ліберальної моделі розвитку.

Чергова спроба африканських країн звернутися за фінансовою допомогою до міжнародних інститутів – МВФ та Світового банку – обернулася для континенту запровадженням Програми структурної перебудови (ПСИ). Її основні вимоги такі: (а) дерегулювання відсоткових ставок; (б) лібералізація торгівлі; (с) приватизація державних підприємств (напівдержавних); (г) зняття державних дотацій; (е) девальвація національної валюти. Одним з ключових завдань ПСП було зменшення обсягів участі держави в індустріалізації з посиленням ваги ринків, які є більш ефективними, ніж держава, у розподілі ресурсів, через що роль останньої повинна бути меншою з метою створення сприятливих умов для розвитку приватного сектора [4].

З початку 1980-х рр. здійснювані в африканських державах за участю СБ/МВФ стабілізаційно-структурні заходи мали на меті, по суті, докорінний злам усіх економічних, соціальних та політичних структур, на яких базувався

екстенсивний тип розвитку і які розцінювались як перепони для переходу африканських економік на шлях інтенсифікації та більшої адаптації до світового господарства. Стабілізаційні економічні реформи були спрямовані на скорочення бюджетного дефіциту, девальвацію національної валюти і зниження грошової емісії, у той час, як структурні реформи передбачали лібералізацію цін, зменшення втручання держави в економіку, приватизацію держсектора, всебічне стимулювання приватного сектора і ринкових відносин.

Практична реалізація структурних реформ не призвела до «економічного дива». Навпаки, економічна і соціальна ситуація в африканських країнах у процесі їхнього здійснення на початок 1990-х рр. погіршилася. Економічне зростання знизилося з 3,02% у 1985-1990 рр. до 1,45% у 1991-1995 рр. Показник реального ВВП на душу населення, дещо поліпшений у 1985-1990 рр. на 0,23%, зменшився на 0,89% у 1991-1995 рр., у той час, як в інших країнах, що розвиваються, спостерігалось зростання. Частка обробної промисловості у ВВП підвищилася до 12% у 1985-1990 рр., а згодом скоротилася до 11,6% у 1991-1995 рр. Накопичення зовнішнього боргу набуло загрозливих масштабів, склавши спершу 100% від ВВП у 1985-1990 рр., і згодом підвищившись аж до 115% у 1991-1995 рр. [5]. Відкритість у торгівлі зросла, але була більш вираженою в імпорті. Більшість африканських країн мала диверсифікувати експорт, їхня залежність від експорту сировинних товарів зберігалася.

На межі 80-х-90-х рр. ХХ ст. думки експертів з приводу ситуації, що склалася в африканській економіці, розділилися. Більша частина спеціалістів вважала, що моделі розвитку, запропоновані СБ і МВФ країнам континенту, не відповідають африканській соціально-економічній дійсності. Наголошувалося на тому, що імпортні моделі структурної перебудови – витвір абстрактного теоретизування, в якому відсутній аналіз причинно-наслідкових зв'язків, не враховано людський фактор. Такі моделі розвитку підривають зусилля економічної диверсифікації, зумовлюючи ерозію промислової бази [6, р. 84].

До другої половини 1990-х рр. багато африканських країн накопичило величезний зовнішній борг, тягар його обслуговування перетворився на перешкоду для зростання і розвитку. У відповідь на цей виклик у 1996 р. африканські донори розробили Ініціативу з полегшення боргового тягара найбідніших країн, спрямовану на надання фінансової допомоги. Незадовільний прогрес у вирішенні питання скорочення боргу бідних країн став причиною прийняття розширеної Ініціативи у 1999 р. (Booth, 2003 р.). Як основну умову для участі в розширеній Ініціативі потенційні одержувачі допомоги мали підготувати стратегії скорочення масштабів бідності, в яких би було передбачено цільове використання наданих ресурсів. Країнам-реципієнтам пропонувалося інвестувати кошти у соціальні сектори, такі, як охорона здоров'я та освіта (особливо, на первинному і вторинному рівнях). 65% усіх фінансових ресурсів, вивільнені внаслідок впровадження Ініціативи, повинні були бути спрямовані на соціальні послуги і лише 7% –

на інфраструктуру (4% і 1%, відповідно, – на управління та структурні реформи) [7].

Ефективність Ініціативи залишається під питанням. Лівова частка отриманої допомоги осідає в руках правлячих кіл, підвищуючи рівень корумпованості. За оцінкою Африканського союзу, корупція «коштує» континентові до 150 млрд. дол. на рік. Згідно з даними Агенції Transparency International, М. Сесе Секо, президент Заїру в 1965-1997 рр., перевів на свої банківські рахунки щонайменше 5 млрд. дол. державних коштів. Колишньому малавійському президентові Б. Мулузі було пред'явлено звинувачення в розкраданні 12 млн. дол. Колишнього президента Замбії Ф. Чілубі (1991-2001 рр.) в судовому порядку було звинувачено в розкраданні кількох мільйонів доларів, що мали піти на охорону здоров'я, освіту та інфраструктуру [8].

Згідно з Індексом корупції організації Transparency International, шість країн Субсахарської Африки мають найвищий рівень корупції [9]. Навіть у відносно благополучній Південній Африці сталася низка корупційних скандалів. Один з них стосувався багатомільйонних хабарних схем у сфері закупівлі та продажу зброї. Понад 40% міністрів у цій країні виявилися учасниками конфліктів, пов'язаних з відстоюванням інтересів приватних компаній. Нещодавно Transparency International звинуватила Т.Н. Обіанг Манзі, 43-річного сина президента Екваторіальної Гвінеї, у використанні державних активів для купівлі нерухомості у Франції. Вартість його вілли там коливається в межах 100-150 млн. євро, містить кінотеатр, нічний клуб, салон краси, а також ванну кімнату з позолоченими кранами [10].

Критична маса накопичених економічних проблем в африканських країнах підштовхнула владні структури до усвідомлення того факту, що засоби боротьби з кризою економіки західного типу, які мають виключно господарське коріння, виявилися малоефективними в африканських умовах з контрастно відмінною від західної економікою. Витоки кризи поширюються на сферу досить специфічних соціальних та політичних структур.

Екзогенний характер демократизації та її економічні ліберальні моделі в Африці не дали очікуваних результатів, не стали стимулом для економічного зростання та модернізації. Розвиток демократії тут зайвий раз підтвердив, що демократичні інститути сприймаються африканським суспільством нелегко.

Демократія є досить помітним елементом у зовнішній політиці і стратегії США, Заходу, міжнародних фінансових інститутів. За даними Національної стратегії з боротьби з тероризмом, ефективна демократія стає стримуючим фактором для розвитку терористичної діяльності, протидія якій є основою зовнішньої політики США в Африці. З цього погляду, демократія пропонує для Африки здатність формувати власне майбутнє, верховенство закону, мирне вирішення суперечок, можливість для просування інтересів через компроміси, повагу людської гідності, свободу слова та незалежних медіа [11]. Поміж західних інструментів просування демократії в Африці були деякі обмеження у вигляді санкцій або переваги за рахунок збільшення

допомоги, укладання торговельних угод, що супроводжувалися вимогою проведення політичних реформ у дусі ліберально-демократичних ідеалів.

Така політика контрастує з політикою китайського уряду, який підкреслює потребу ведення бізнесу з африканськими партнерами, нехтуючи їхніми демократичними політичними реформами. Китайську присутність на континенті вважають одним з факторів стимулювання економічного зростання африканських країн у 2000-х рр. та їхньої модернізації. Інтенсивні фінансові вливання з Китаю у розвиток транспортної, соціальної та виробничої інфраструктури створюють передумови для того, щоб Африканський континент був найбільш швидкозростаючим з показником приросту ВВП у 4,2%. Прямі інвестиції Китаю до Африки збільшилися з 1,44 млрд. дол. до 2,52 млрд. дол., їхнє щорічне зростання протягом 2009-2012 рр. склало 20,5%. Понад 2000 китайських підприємств інвестували в будівництво, фінанси, логістику, сільське господарство, видобуток корисних копалин, переробну промисловість, комерційна нерухомість у понад 50 африканських країн та регіонів. До кінця 2012 р. Китай підписав двосторонні інвестиційні угоди з 32 африканськими країнами, створив спільні економічні механізми співпраці з 45 країнами [12].

З впевненістю говорити про суттєвий вплив демократії на економічне піднесення Африки не уявляється можливим. Економічне зростання і підвищення доходів на душу населення це повною мірою пояснюють поширення демократії африканськими теренами. Своєю чергою, поширення демократії не завжди веде до економічної модернізації.

Демократизація в Африці можна характеризувати як швидку і неповну. Слабозвижені, відносно авторитарні держави, змушені з останніх сил контролювати етнічно різні групи населення, не мають сильних демократичних інститутів, які повністю забезпечували б реалізацію та захист класичних демократичних цінностей. Демократія в Африці все ще має гібридний характер. Навіть у тих країнах континенту, що вважаються демократичними, існують власні африканські реалії щодо розуміння та проведення демократичних виборів, функціонування багатопартійної системи тощо. У більшості країн, де було проведено демократичні президентські вибори, глави держав вносили поправки до конституції, продовжуючи термін свого перебування при владі або скасовували положення про його обмеження (Камерун, Уганда, Гана, Замбія).

Незважаючи на специфіку реалізації демократичних проєктів та незадовільний стан економічного розвитку, в Африці спостерігається повільний прогрес. За даними Economist Intelligence Unit, з кінця 1990-х рр. кількість переворотів різко впала, а вибори стали звичайним явищем, починаючи з 2000 р. їхня кількість коливається в межах 15-20 щорічно, хоча в переважній більшості випадків їх фальсифікують, і опозиція відмовляється визнавати свою поразку. Скоротилася кількість переворотів: у 2000-х рр. їх було шість, у той час, як протягом 1960-2000 рр. – двадцять. Однак, проблеми взаємовідносин влади з опозицією та порушення прав людини залишаються поширеними. Лише одна держава у регіоні (з 44) є повною

демократією. Це – Маврикій, який зберіг сильні демократичні традиції з моменту здобуття незалежності у 1968 р. До групи країн з проблемною демократією відносяться Південна Африка, Бенін, Кабо-Верде, Ботсвана, Намібія, Лесото, Сенегал, Гана, Малаві та Замбія. Є дев'ять гібридних режимів, а число авторитарних складає 24 (більше половини від загальної кількості), що на один більше ніж у 2011 р. У 2012 р. Малаві і Сенегал перейшли від гібридних режимів до групи недосконалої демократії. Бурунді перемістилася з гібридного до авторитарного режиму. Малі ж, навпаки, зробила крок назад, приєднавшись до групи режимів гібридного типу [4].

На тлі невеликих і неоднозначних успіхів демократизації у країнах Африки спостерігаються певні модернізаційні зрушення.

Починаючи з другої половини 1990-х рр., після майже двох десятиліть застою і занепаду, ситуація на Африканському континенті дещо покращилася. Реальний ВВП країн Африки зростає на 5% на рік у період 2000-2013 рр. – більш ніж удвічі у порівнянні з темпами 1980-1990-х рр. За цим показником Африку було визнано одним з найбільш швидко зростаючих економічних регіонів світу. Поступилася вона тільки країнам Азії. Щорічні прогнози зростання до 2015 р. становлять 6% (без ПАР) [13]. Споживання в країнах Африки зростає майже на 3,5% на рік протягом останніх двох десятиліть. У Кенії, наприклад, реальний ВВП на душу населення зріс у 10 раз протягом 1993-2009 рр., відсоток людей, які мають електропостачання, – удвічі, відсоток людей, які користуються мобільним телефоном, досягнув відмітки 60% [14].

За останні два десятиліття більшість державних компаній були приватизовані. Особливо інтенсивно цей процес шов у 1990-х рр., коли приватизація була центральним елементом програм реформування. За 1991-2002 рр. було проведено приблизно 2300 операцій з приватизації, які, за оцінками, у сукупності принесли 9 млрд. дол. У більшості випадків приватизувалися компанії, що діяли у високопродуктивних секторах. Із загального числа угод з приватизації 80% припадає на обробну промисловість. Унаслідок цього державна частка участі в капіталі приватизованих компанії зменшилася з 89,1% до 10,3% [15].

Нормативно-правове середовище та умови ведення бізнесу теж покращилися. «Доповідь про конкурентоспроможність Африки в 2011 році» показала поліпшення кількох індексів конкурентоспроможності в країнах Субсахарської Африки, хоча вони все одно відстають від аналогічних показників країн Південно-Східної Азії і країн БРІК. У верхній половині загальних рейтингів (що охоплюють 139 країн) фігурують лише дві країни Субсахарської Африки: ПАР (54 місце) і Маврикій (55 місце). Оцінки їх обох нижчі від Китаю (27 місце), країн Південно-Східної Азії та Індії (51 місце), але вищі від Бразилії (58 місце), Росії (63 місце) і середніх рейтингів інших регіонів. До другої групи країн входять Намібія та Ботсвана, посідаючи 74 та 76 місця. Це вище середніх рейтингів країн Латинської Америки та Карибського басейну. Решта африканських країн посідають не досить високі позиції: Руанда (80 місце), Гамбія (90-е), Бенін (103-е), Сенегал (104-е), Кенія

(106-е), Камерун (111-е), Танзанія (113-е), Гана (114-е), Замбія (115-е). У доповіді підкреслюється справжній прогрес, досягнутий континентом у здійсненні першого покоління реформ. Крім згаданого поліпшення макроекономічних детермінантів, більшість країн відкрила свою економіку для зовнішньої торгівлі та інвестицій, що призвело до підвищення росту продуктивності праці: з -0,4% на рік у 1980-2000 рр. до 2,8% у 2001-2010 рр. [15].

Доказом покращення умов ведення бізнесу стала розширена участь іноземних компаній в африканській економіці. Обсяг прямих іноземних інвестицій збільшився приблизно на 50% з 2005 р. IBM відкрила офіси у більш ніж 20 африканських країнах. У 2009 р. AES, одна з найбільших приватних американських компаній-постачальників електроенергії, стала власником і оператором національної енергосистеми в Камеруні. У Гані велика американська компанія з обробки рудних руд ACS дає роботу більш, ніж 1800 чоловік. Компанія Google інвестує у веб-інфраструктуру і починає запроваджувати пошукові системи африканськими мовами [16].

Спостерігаються помітні успіхи у сфері економічної модернізації Африки. Їхніми причинами можна назвати сукупність як політичних, так і економічних факторів. Політичною складовою цього процесу є зміна якості управління, яку можна частково віднести на рахунок саме демократизації.

Демократичні зміни і здобутки економічної модернізації у Субсахарській Африці є взаємодоповнюючими. Становлення демократичних інститутів неможливе без відповідної економічної бази, а закріплення демократичних цінностей у суспільстві – без сталого економічного зростання та урахування африканської специфіки перебігу процесів, про які йдеться.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Lipset S. M. Some Social Requisites of Democracy. // American Political Science Review. – Vol. 53, №1. – 1959. – P. 69-105.
2. Huntington S. Political Order in Changing Societies. – L.: Yale University Press, 1968. – 270 p.
3. Przeworski A., Limongi, F. Modernization: Theories & Facts. // World Politics. – 1997. - №49(2). – P. 155-183.
4. Democracy index 2012. Democracy at a standstill. A report from The Economist Intelligence Unit. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler.ashx?fi=Democracy-Index-2012.pdf&mode=wp&campaignid=DemocracyIndex12>.
5. Economical development in Africa. Report 2011. Fostering industrial development in Africa in the new global environment. UNCTAD/ALDC/AFRICA/2011. - New York and Geneva, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/docs/aldfafrica2011_en.pdf.
6. Stein, H. De-industrialization, adjustment, the World Bank and the IMF in Africa. World Development 20 (1), 1992. – P. 83-95.
7. Economic Development in Africa. Report 2006. Doubling Aid: Making the “Big Push” work. UNCTAD/GDS/AFRICA/2006/1.- New York and Geneva, 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/Docs/gdsafrica20061_en.pdf.
8. Dambisa Moyo. Why Foreign Aid Is Hurting Africa //The Wall Street Journal. – 2009. – March 21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://online.wsj.com/article/SB123758895999200083.html>.
9. Fisher D. The Most Corrupt Countries. // The Forbes. – 2010. – January, 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forbes.com/2010/11/01/most-corrupt-countries-2010-business-beltway-corrup-countries.html>.
10. Paris villa of Equatorial Guinea leader's son Obiang seized // BBC News. –

2012. – August, 3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19120379>. **11.** National Strategy for Combating Terrorism. USA. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://2001-2009.state.gov/s/ct/rls/vwh/71803.htm>. **12.** China's investment in Africa increases 20.5 pct annually. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-08/29/c_132673248.htm. **13.** Sub-Saharan Africa. A bright spot in spite of key challenges // Current Issues Emerging markets/ DB Research. – 2013. – July, 15. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD0000000000317226.pdf;jsessionid=CE6276E1E4578C6DD9105CBE66996A08.srv-net-dbr-com. **14.** Mallaby S. Africa is hooked on growth. // The Financial Times. – 2013. – January, 1. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ft.com/cms/s/0/97847a40-4866-11e2-a1c0-00144feab493.html#axzz2mPk1DsJo>. **15.** The Africa Competitiveness Report 2011. World Economic Forum, the World Bank and the African Development Bank. – Geneva, 2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Africa_Report_2011.pdf. **16.** Howard W. French. The Next Asia Is Africa: Inside the Continent's Rapid Economic Growth. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2012/05/the-next-asia-is-africa-inside-the-continent-rapid-economic-growth/257441/>.

УДК 321.7+316.462(5-12)

Лоссовский И.Е.

ПРОЦЕССЫ ДЕМОКРАТИЗАЦИИ В СТРАНАХ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ АЗИИ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА XX – НАЧАЛО XXI ВЕКА)

Либералізація у країнах Південно-Східної Азії відповідає тенденціям глобального розвитку, зокрема, концепції «другої» і «третьої» хвиль демократизації. «Друга хвиля» історично збігається з процесами деколонізації, що розпочалися по завершенні Другої Світової війни. «Третя хвиля» відповідає історичним зрушенням, зумовленим завершенням «Холодної війни».

Ключові слова: «друга» і «третья» хвилі демократизації, «відкат демократизації», Південно-Східна Азія, м'який авторитаризм.

Либерализация в странах Юго-Восточной Азии отвечает тенденциям глобального развития, в частности, концепции «второй» и «третьей» волн демократизации. «Вторая волна» исторически совпадает с процессами деколонизации, начавшимися по окончании Второй Мировой войны. «Третья волна» соответствует историческим сдвигам, обусловленным окончанием «Холодной войны».

Ключевые слова: «вторая» и «третья» волны демократизации, «откат демократизации», Юго-Восточная Азия, мягкий авторитаризм.

Liberalization in South-East Asia countries corresponds to global development trends, in particular, to the “Second” and “Third” democratization waves. The “Second wave” historically coincides with decolonization that started after the Second World War. The “Third wave” corresponds to events concluding and following the Cold War.

Key words: “Second” and “third” democratization waves, “democratization recoil”, South-East Asia, soft authoritarianism.

В работе известного американского ученого, профессора Гарвардского университета С. Хантингтона [1] для иллюстрации сформулированной им